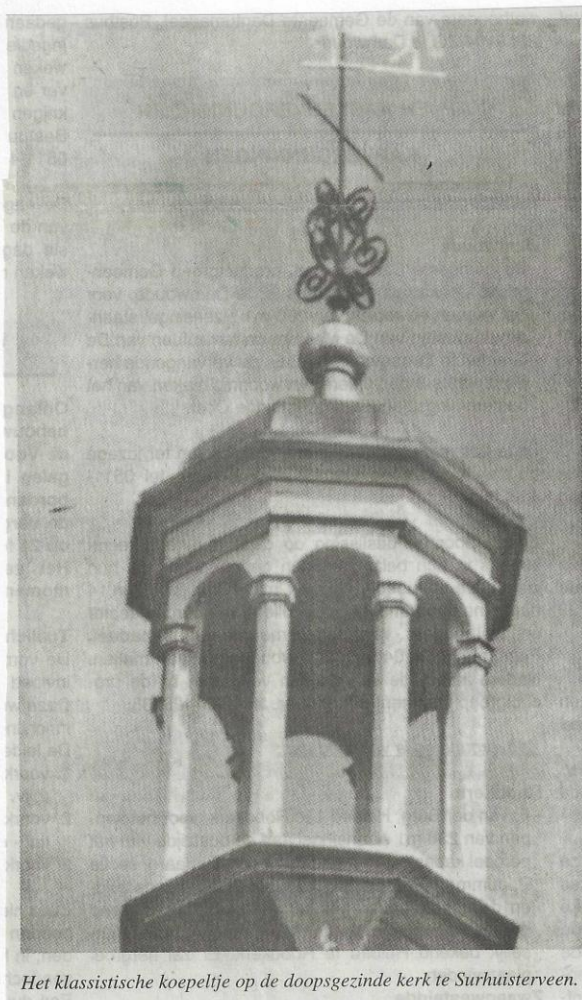

'Lang heeft dit dorp in een kwaden reuk gestaan...'

Fragmenten uit de geschiedenis van Surhuisterveen (1)

Het klassistische koepeltje op de doopsgezinde kerk te Surhuisterveen.

Door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost, secretaris van de stichting Oud-Achtkarspelen

"Lang heeft Surhuisterveen in een kwaden reuk gestaan. 't Werd op het Friesche ganzebord dan ook op den 'kwaden negen' geplaatst. Surhuisterveen van thans is echter Surhuisterveen van vroeger niet meer. 't Is een welvarend dorp, waar in de laatste jaren talrijke flinke huizen zijn bijgebouwd en prachtige winkels (althans voor een dorp) zijn geopend. Ook de er onder behorende heide begint aardig op te knappen en heeft sedert het verharden van de Boelenslaan een geheel ander aanzien gekregen". Dit waren onder andere de bevindingen van de journalist J. Hepkema, die omstreeks 1905 het dorp bezocht.

Inleiding

Surhuisterveen behoort tot de jonge dorpen in Friesland. Het is betrekkelijk laat ontstaan en lang is het een uitbuurt geweest van Surhuizum. In de 18de eeuw werd al gesproken van "eene groote menigte van huizen, die alle langs de Veenster vaart zijn gesticht". De dochternederzetting was toen waarschijnlijk al groter dan het moederdorp. In de 16de eeuw komen we de naam het eerst tegen. Dan worden verschillende venen ontgonnen. Het Buweklooster had in deze regio een tamelijk groot bezit. Er is een akte bewaard gebleven, waaruit blijkt dat dit klooster een deel van zijn veenbezit verkoopt aan een zekere Tjaard van Burmania, ridder in den hove van Friesland. Deze venen lagen o.a. ten zuiden van Surhuizum, zodat we mogen aannemen, dat in die tijd met de ontginning bij Surhuisterveen is begonnen. Ook het klooster Jeruzalem te Gerkesklooster had in deze omgeving bezit en was bezig met ontginning. Het convent nam in 1530 een opzichter aan, die in de uithof te Topweer (net over de Groningse grens) zou wonen. Hij moest niet alleen letten op de turfgravers, maar ook op de schepers en moest hen voorzien van hun 'gerak'. Voor de ontginning was het in de eerste plaats nodig om voor de afvoer van de turfvaarten en wijken te graven, zodat de schuiten tot vlakbij de graverij konden komen. De Oudeveenstervaart, die bij Gerkesklooster de grote scheepvaartweg bereikte, was zulk een afvoerkanaal. Later (omstreeks 1648) werd een nieuwe verbinding met het Kolonelsdiep gegraven: de Nijevaart of de Nieuwe Compagnonsvaart. De oude

verbinding werd toen al spoedig niet meer gebruikt. Op het kaartje komen ook de verschillende wijken voor. Veelal werden deze genoemd naar de namen van de ontginners of de eigenaars van de venen. We vinden hier o.a. de namen als Teunis wijk, Neeltje wijk en Pieter Binnerts (of Bennes) wijk. Wie de toestand van Surhuisterveen rond het jaar 1700 bekijkt, merkt ook aan de vorm, dat het een veenkolonie is geweest. De huizen staan bijna allemaal aan de vaart tussen de wijken. Evenals in de buurt van Gorredijk vestigden zich ook hier wel eens rijke belanghebbenden in de onmiddellijke omgeving van hun bezit aan veenderijen. Zo woonde er een Jonkheer Boelens van Eysinga, aan wie nog de naam

Boelenslaan herinnert. Misschien heeft dit heerschap wel gedacht: "het oog van de meester maakt het paard vet".

Veendiefstal

Voor dit deel van Achtkarspelen luidde de systematische veenafgraverij in de 17de eeuw een nieuw tijdperk in. Een tijd met perspectief. Toen de geschiedschrijver Pier Winsemius in 1622 zijn 'Chronique ofte historische geschiedenis van Vrieslant' schreef, vertoonde het bij Achtkarspelen behorende kaartje tussen Surhuizum en Noord-Drachten één grote, braakliggende wildernis. Een groot gedeelte van de bodem was bedekt met een dikke laag hoogveen, andere delen waren begroeid met heide en struikgewas. In die tijd zoeken wij in dat gebied tevergeefs naar namen als: Zuiderhuisterveen, Houtgehage, de Rottefalle of de Leijen. Ze waren er eenvoudig nog niet. Toch was de turfgraverij dan al begonnen en in het Zuiderhuisterveen had men de smaak te pakken. In 1619 regende het klachten van de boeren in het Groninger Opende. Vanuit Friesland drongen de brutale veenbazen sterk op in oostelijke richting en bevonden zich in Opende op het grondgebied van de provincie Groningen. Verder naar het zuiden hadden ze zelfs meters lange wijken gegraven tot ver over de grenzen van Friesland. Zo iets was ongehoord. De Opende boeren protesteerden fel tegen deze Zuiderhuisterveendiefstal. De Friese turfgravers beweerden dat zij in niemandsland opereerden. Wie kon zeggen waar precies de grens lag. Zij hadden gelijk, want er bestond inderdaad geen vastgestelde grens tussen Groningen en Friesland. Deze kwam pas honderd jaar later in 1720 tot stand. Toen zou blijken dat de Zuiderhuisterveenstersten inderdaad hadden geïnltreerd. Over schadevergoeding werd echter niet gesproken.

Doopsgezinden

In het begin van de 17de eeuw vestigde zich een groep doopsgezinden in Surhuisterveen. Mede door hun komst kwam de nederzetting tot grote bloei. In het algemeen waren de doopsgezinden in die eeuw ondernemende en ijverige werkers. Hun sobere levenswijze stelde hen vaak in staat belangrijke kapitalen te vergaren en in bepaalde ondernemingen, vooral in ontginningen, te steken. Reeds vrij spoedig na 1600 moet er een doopsgezinde kerk, een vermaning genoemd, zijn gebouwd. Op het opschrift van een gevonden zerk op het kerkhof te Surhuizum, helaas niet meer aanwezig, bleek dat de doopsgezinden hier tot de richting van de waterlanders behoorden, die nogal als vrijzinnig bekend stonden. Met leer en leven nam men het echter ernstig. Een kenschetsend voorbeeld van de ernst, die onder deze groep heerste, was de tekst van een attestatie van een gemeentelid, die werd overgeschreven naar een andere gemeente: "18 Maart 1784. Den Dienaaren en opzienderen der doopsgezinde gemeente te Leeuwarden, zij gewenscht genade en vrede, van God onzen vader, door Jezus Christus onzen Heere, in kraagt en meedewerking des Heiligen Geestes Amen, waarde vriden en Broederen. Nademaal Siebren Jans, tans onder uwe stad woonende, Attestatie van zijn Broederschap heeft laten verzoeken: zoo getuigen wij door deezen; dat gemelde Siebren Jans alhier den 6 February 1756 door den christelijken waaterdoop der gemeente is ingelijft, en zeedert tijd dat hij hier verkeert ende (wij niet anders bewust zijnde) zig zeedig en stichtelijk heeft gedragen". Het huidige kerkgebouw dateert van 1804. In deze tijd, toen de Frans en heer en meester waren, was het niet meer voorgeschreven dat een vermaning op een achterafplaats moest worden gebouwd. De tijd van schuilkerken was voorbij en dit gebouw in het centrum van de plaats, mocht dus door een ieder worden gezien. Onder de gevers voor de kerk vinden we de namen van Sijmen Jans, Teeke Sapes, Jan Rinderts (Hulshoff) en Hepke Egberts (Buma).

Hervormden
Hoewel de doopsgezinde gemeente de oudste kerkelijke formatie was, nam de hervormde gemeente al spoedig de eerste plaats in. De Nederlands Hervormde kerk was geen staatskerk, maar wel een door de overheid bevoorrecht kerkgenootschap. Van de eigenlijke stichting in Surhuisterveen is niets bekend, want alle archieven tot ongeveer 1770 zijn spoorloos verdwenen.

Alleen staat vast dat in 1683 getracht werd om in het bezit te komen van een eigen kerkgebouw. Daarvoor moest de kerkenraad eerst toestemming vragen aan de staten van het gewest Friesland. De aanvraag werd ingewilligd, zelfs gaven de staten een eerste gift van honderd ducaten. In 1685 werd de eerste steen gelegd door een zoon van de Heer Grietman van Achtkarspelen, Pieter de Schepper geheten. De gedenksteen boven de deur, die aan dit feit herinnert, is nog aanwezig. Het familiewapen De Schepper is afgehaakt, wat het werk van de patriotten is geweest. Dezen gaven in 1795 het beginsel vrijheid, gelijkheid en broederschap op hun wijze gestalte. Het kerkgebouw bevat weinig historische bijzonderheden en had geen voorganger op dezelfde plaats, zoals vaak elders het geval is. In de loop van de jaren is aan de buitenkant weinig veranderd.

Hier moet worden gewezen op het feit, dat "de kercken-beeker van Suijder-huijsterveen", die tot het avondmaalszilver behoort en gedateerd is 2 februari 1691, een kerkje vertoont zonder het tegenwoordige spitsje, die met de huidige overeenkomt. De beker met het wapen van De Schepper, wijst er op dat deze familie de schenker was. Het zou kunnen dat het spitsje in 1726 werd aangebracht, want in dat jaar is er sprake van dat een klok wordt

geplaatst. Voor de klok was uiteraard een torentje nodig.

"Stoutigheden"

De verhoudingen van de hervormde gemeente tot die van de doopsgezinde was in de 18de eeuw niet altijd even gunstig. Overgang van gemeenteleden van de ene naar de andere en omgekeerd vond zo nu en dan plaats. Dat gaf geen moeilijkheden. In 1791 was er een heel fel protest tegen handelingen van heren kerkvoogden bij het Hof van Friesland door enkele doopsgezinden. Zij werden beschuldigd van oneerlijkheid, van een willekeurig beheer, van geld weggoeien enz. De kerkvoogden lieten dit niet op zich zitten en kwamen met een fors tegenbetoog. Hierin lieten ze vooral uitkomen, dat heel het schrijven van de doopsgezinden voortkwam uit haat tegen de Gereformeerde religie. Het slot van de brief was aldus: "Waarmede wij het Hof ootmoedig verzoeken, deze onze Sake, wyl het gevordert wort de Mennonieten aan onze plaatse, een weinig te beteugelen in hunnen gedurige ondernemende Stoutigheden tegen onze gevestigde Souvereine Religie". Hier kwam dus duidelijk in uit dat de Hervormde kerk een bevoorrechte positie had in die tijd en zich er ook van bewust was.

Gereformeerden

Het was op 5 november 1855 dat de gereformeerde kerk te Surhuisterveen werd geïnstitueerd. Men noemde zich toen Chr. Afgescheiden Gemeente, welke naam in 1892 na de vereniging van Afgescheidenen en Dolerenden werd veranderd in gereformeerde kerk. In deze dienst werden ouderling U.D. Senneker (Grootegast) en de diaken Jan S. Schuilenga (overgekomen van de hervormde gemeente te Surhuisterveen) en H.H. Piersma

(Drogeham) in hun dienstwerk bevestigd. De vergadering, waarin de stichting was voorbereid, werd op 22 oktober 1854 te Surhuisterveen gehouden onder voorzitterschap van ds. T.F. de Haan te Groningen en o.a. in tegenwoordigheid van Hessel Wieggers Snip, ouderling te Drogeham, en Aldert Piersma, ouderling te Stroobos. Het waren dus geen "Feansters", die de hervormde kerk ter plaatse hadden verlaten en het initiatief hadden genomen. Spoedig kon worden overgegaan tot de bouw van een eigen kerkgebouw, met daarin een pastorie, zodat alles één geheel vormde. Wanneer dit precies was, is in de archieven niet te vinden, maar wel dat in 1859 verschillende dingen voor de kerk werden aangeschaft, zoals kaarsen voor de verlichting, een collectebus enz. Het traktement voor de predikant, geheel door de gemeente op te brengen, bedroeg f 500,-. Hier was geen sprake van tegemoetkoming door het Rijk. Wanneer men uit de rekening en verantwoording van het kerkbestuur over het jaar 1856 ziet, dat de inkomsten en uitgaven toen reeds f 1036,- bedroegen, dan staat men toch versteld van de offervaardigheid van de kleine luiden, die deze gemeente hadden te onderhouden. Als eerste predikant deed ds. R. Duiker, uit Oudega, op 5 december 1855 zijn intrede. Eerst in 1903 werd een nieuwe kerk gebouwd, waarvan een foto bij dit artikel is afgedrukt. Hierbij wordt opgemerkt, dat dit gebouw tot 1924, evenals het voorgaande, diende voor de broeders en zusters uit Opende. R. Luimstra, die een jubileumboek over de kerk schreef - "Historisch verslag van de Geref. Kerk te Surhuisterveen 1854-1954" - maakte melding van de instituering van de geref. kerk van Opende op 10 juni 1924. Hierbij stelde hij vast: "Het kleine kudde van 1855 was door Gods gunst uitgegroeid tot een grote schare".

De omwenteling in 1813

In de loop van de tijd, wat wij de Franse tijd noemen (1795-1813), werden de verhoudingen tussen de patriotten en prinsgezinden langzamerhand beter. De gang van zaken in deze periode was voor vele patriotten ook een teleurstelling geworden. Toen de Fransen in 1813 waren vertrokken en Willem I tot soeverein over de bevrijde Nederlanden was aangesteld, was een aantal personen in Surhuisterveen nog niet vergeten, wie in de eerste jaren van het Franse bewind aan de kant van de nieuwe orde hadden gestaan. Twee vooraanstaande patriotten werden lastiggevallenen, t.w. de doopsgezinde predikant Ynzo Ypes van Reen en de rijke boer Jan Reinders Hulshoff. Beiden deden in een brief hun beklag aan de maire van de gemeente Surhuizum, waartoe Surhuisterveen behoorde. Deze maire, genaamd Bonhomme, ging het gezag in Leeuwarden inlichten over de situatie in Surhuisterveen. G.A. Wumkes beschreef in het "Historisch Gedenboek Herstelling van Neerlands Onafhankelijkheid in 1813" over de gebeurtenissen in het dorp. Volgens zijn bewering stond Surhuisterveen vanouds bekend als een broeinstevan godsdienstige en politieke twisten. Hervormden (in die tijd nog Gereformeerden genoemd), Mennisten, Oranjeklanten en patriotten stonden feller tegenoverelkaar dan in andere plaatsen in de provincie. Eerder in dit artikel kwam dit duidelijk naar voren. Toen in het begin van december 1813 het alles Oranje was wat de klok sloeg, moesten

vooral de meer gegoede patriotten het ontgelden. Ook de Mennisten kregen het hard te verduren. Men hield hen voor minder Oranjegezind en nu moest de "Vermaning" eronder. In genoemde brief naar het departement te Leeuwarden werd uitvoerig bericht over de toestand in het dorp en voor de "Feansters" was dit niet zo'n fraai verhaal. "Het is genoegzaam bekend, welke eene moeite de politie ten allen tijden gehad heeft, om het gemeen van Surhuster Veen in orde te houden, en welk eene bitteren Religie-haat, daar heerscht, tusschen de Doopsgezinden en de Gereformeerden. Thans is eigentlijk Orange, het voorwendzel in deeze Religie-haat, den drijfveer van al deeze woelingen. Ik voor mij hebbe alles gedaan, wat ik konde, dog mijne vermaningen, waarschouwingen en dreigementen helpen niets". Verder schreef de maire dat de gemeentebode en veldwachter, die met het overbrengen van orders waren belast, overal kwaad bescheid kregen en met een bezwaard hart hun dienst vervulden. Als zij een heethoofd op het gemeentehuis ontboden, kwamen zij eenvoudig niet. Klaas Rudmers van der Veen, die in zijn kwaliteit als deurwaarder bezig was met het innen van belastingen, wilde men zelfs doodslaan. Maire Bonhomme drong dan ook aan op spoedige en krachtige maatregelen.

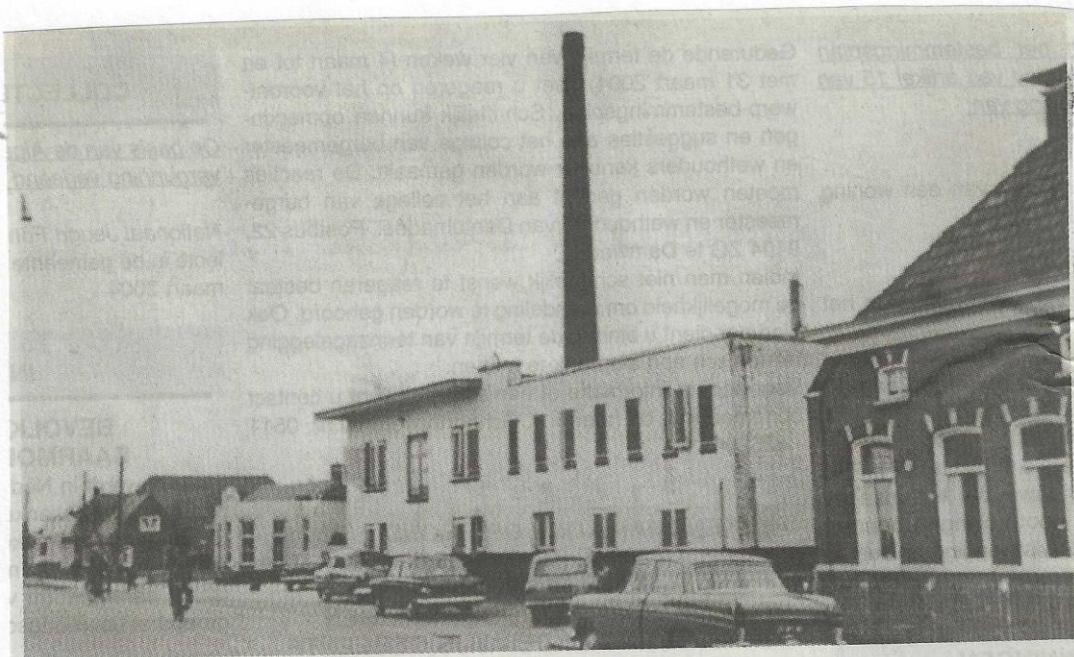
”Jan Reinders, waar zijt gij?”

Zoals eerder werd verteld, had men het o.a. gemunt op Jan Reinders Hulshoff, een der aanzienlijkste doopsgezinden, lid van de municipale raad der gemeente en adjunct-maire. Op zaterdagavond 11 december zat zijn huisgezin vreedzaam bij de haard, in gezelschap van predikant Reen en diens vrouw, toen zij plotseling werden opgeschrikt door de komst van een bende rustverstoorders. Zij sloegen op de vensters en een stem voor de deur riep: ”Jan Reinders, waar zijt gij?” Meteen volgde een zware bons op de deur. Daar het hoofd van het huisgezin uit was, ging zijn vrouw met een paar zoons naar de deur, waar ze Geert Sipkes de Vries en Johannes Harmens van der Veen zagen staan. Beide

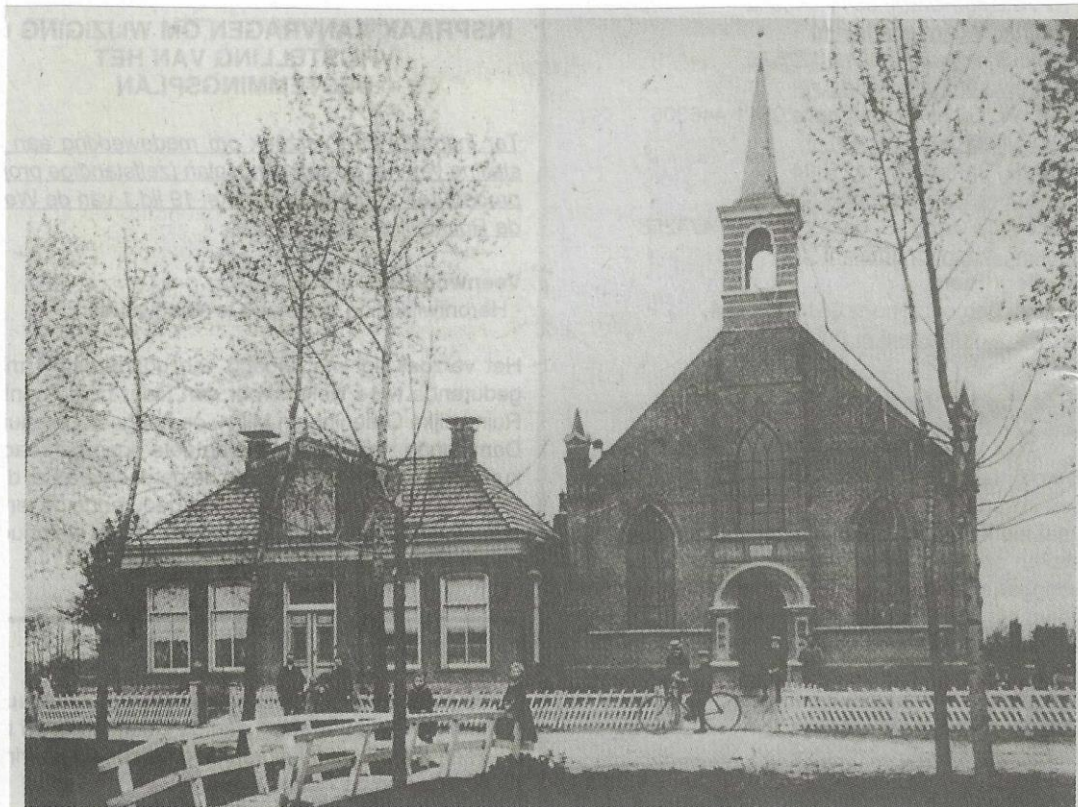
heren hadden destijds ook aan het Kollumer oproer meegedaan. Er werd gevraagd: ”Wat wilt gij?” Geert Sipkes antwoordde: ”Waar is uw vader, die moet er uit! Hij heeft tegen mijn vrouw gezegd, dat ik een rebelmaker was tegen het huis van Oranje en dat ik geen wacht wilde doen”. ”Dat is immers waar! Wat vader gezegd heeft weten wij niet, hebt gij iets op hem tegen, kom dan op een anderen tijd, hij is nu niet thuis”, luidde het bescheid. Maar toen begon Geert Sipkes nog heviger uit te varen: ”Jan Reinders zal er uit, al ware hij de duivel!” en herhaaldelijk sloeg hij met de vuist op de deur. Daar deze gesloten bleef, volgde een stortvloed van scheldwoorden en scheen aan het rammelen op deuren en vensters geen einde te komen. Eindelijk droop de bende af. Met schrik zagen de welgezinde burgers de komende dagen tegemoet. Vooral ds. Reen leefde met de zijnen in grote vrees. De verwijten en bedreigingen die hij te horen kreeg waren onbeschrijfelijk. Daarbij kwam nog de dreiging dat er zich plunderingen zouden voordoen en de meest gegoede patriotten kwamen dan eerst aan de beurt. Op zaterdag 18 december 1813 zou het dan gebeuren. Het plan was om ”in het wit gekleed een optocht te houden met de prinsenvlag”, een soort demonstratie dus, en daarna de patriotten een flinke beurt te geven. Het verzoek van maire Bonhomme aan het gezag in Leeuwarden om militaire hulp, om moord en plundering in Surhuisterveen te voorkomen, had succes. Vrijdag verschenen enkele gerechtsdienaars met een aantal Kozakken, allen zwaar bewapend en voorzien van boeien en ketens.

Hun komst maakte in het dorp een diepe indruk. Toch kon men het plan om te demonstreren nog niet geheel laten varen. In de nacht van zaterdag op zondag kwam het tot een treffen, waarbij de officier van de Kozakken ”leelijk gehavend” werd. Maar dit was dan ook het einde van de onlusten in het dorp. ”Zondags althans kon Ds. Reen rustig in de oude Vermaning met zijn kuddeke vergaderen”.

Wordt vervolgd!

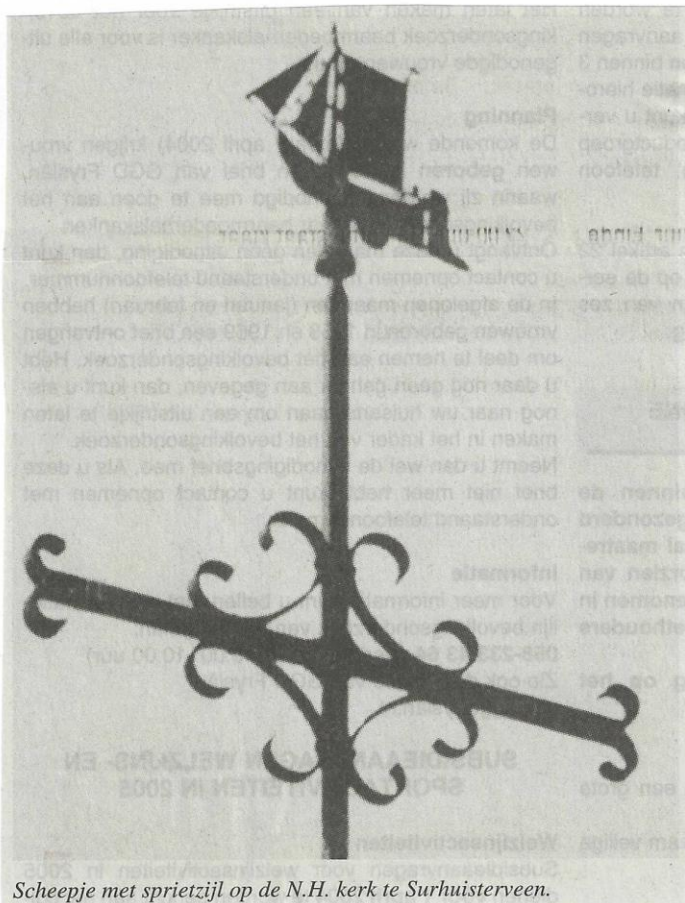
Een foto uit 1966 van de voormalige zuivelfabriek aan De Dellen te Surhuisterveen. Later afgebroken.

Een opname uit 1936 van de geref. kerk met pastorie aan De Dellen te Surhuisterveen. Later afgebroken. Het lijkt er wel op dat het domineesgezin voor de pastorie staat te poseren.

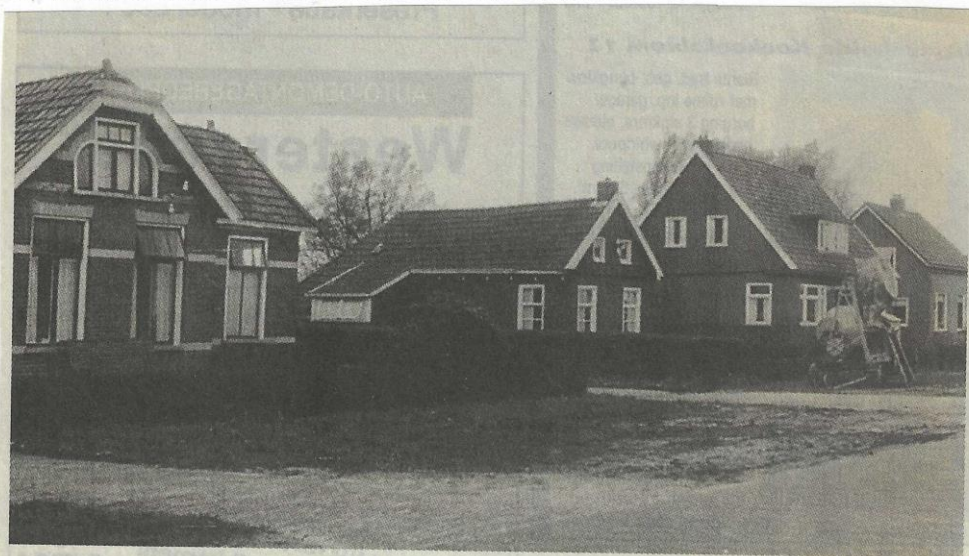
Een opname uit 1954 van een woning aan de Havenstraat te Surhuisterveen. Laatste eigenaar en bewoner F. Bijker. Werd ook in 1954 afgebroken.

Scheepje met sprietzijl op de N.H. kerk te Surhuisterveen.

"Lang heeft dit dorp in een kwaden reuk gestaan..."

Fragmenten uit de geschiedenis van Surhuisterveen (2)

Woning Blauwhuisterweg 14 te Surhuisterveen, laatste bewoner J. Booij, afgebroken in 1965.
(Foto: uit gemeentearchief)

**Door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost,
secretaris van de Stichting
Oud-Achtkarspelen**

Het tweede deel van dit artikel over de historie van Surhuisterveen gaat onder andere over de heelmeeester Stefanus van Kammen en zijn echtgenote de vroedvrouw Elisabeth de Wal, die in het begin van de 19de eeuw hier woonden en werkten. Verder komt aan de orde de zg. hoofdelijke omslag en worden de namen van de belastingplichtigen in het jaar 1885 genoemd. Ook wordt iets over de geschiedenis van de Vereniging van Plaatselijk Belang verteld.

Heelmeester en vroedvrouw

Het gebeurde in het jaar 1800 dat Stefanus Oenes van Kammen en zijn vrouw Maria Elisabeth de Wal zich vestigden respectievelijk als heelmeester en vroedvrouw in Surhuisterveen. De heer Van Kammen, van oorsprong afkomstig uit Leeuwarden, kwam uit een welgestelde familie en was reeds chirurgijn in het stadje Slooten. Het echtpaar behoorde tot de doopsgezinde gemeente en hun politieke richting was patriot. Dit ging in de meeste gevallen samen. Op de eerste kerstdag in 1810 was het een bijzondere dag voor Stefanus van Kammen, want op deze dag werd hem een gouden medaille uitgereikt, omdat hij meer dan honderd personen gratis had ingeënt tegen de pokken. Het koninklijk besluit werd door koning Lodewijk Napoleon (een broer van de bekende Napoleon) genomen, die van 1806 tot 1810 hier de lakens uitdeelde. Dit bericht van de hoge onderscheiding verscheen destijds in de Leeuwarder Courant. Was Van Kammen toen oranjegezind geweest in plaats van patriot, dan was dit waarschijnlijk niet gebeurd. Uiteraard was de gratis inenting alleen gebeurd voor een groep mensen, die dit niet konden betalen. Op bepaalde lijsten werden deze personen met name genoemd. Er waren meer heelmeesters in de provincie, die deze onderscheiding kregen. In 1811 volgde een benoeming tot heelmeester bij de mairie Surhuizum. Om als heelmeester en vroedmeester of vroedvrouw werkzaam te zijn moest men examen afleggen voor de 'Commissie voor Geneeskundig Onderzoek en Toevoorzicht', in Friesland gevestigd te Leeuwarden. Er was een register, waarin de namen van de bevoegde personen stonden vermeld met de data van de examinering. Hierin kunnen we onder andere lezen dat S.O. van Kammen in 1807 bevoegd was als heelmeester ten plattelande, maar in tegenstelling tot andere heelmeesters, niet de bevoegdheid had van vroedmeester. Later blijkt dat hij (in 1822) dit predikaat wel had gehaald. Het aanvankelijk niet bezitten van deze bevoegdheid leidde in 1819 en 1820 tot problemen met de overheid, zoals we kunnen lezen in verslagen van de arrondissementsrechtbank te Leeuwarden, waarvan de inhoud hierna voor een deel volgt.

'Door de werking der natuur'

"Zitting 21 april 1820. Steven Oenes van Kammen, beklaagde, genees- en heelmeester, geboren te Leeuwarden, wonende te Surhuisterveen. Beschuldigd van het uitoefenen van de Vroedkunde, zonder daartoe bevoegd te zijn.

Getuige: Halbe Jans Oosterhoff, 33 jaar, landbouwer te Surhuizum. Dat hij in de nacht tussen 2 en 3 maart twee zijner dienstbodes had uitgezonden en de vrouw van de beklaagde, welke Vroedvrouw is, bij zijn vrouw, welke in barensood was, te halen. Dat deze na verloop van eene tijd met Van Kammen waren teruggekomen, zeggende deszelfs vrouw, wegens het ontstuimige weder, er niet uit durfde. Waarna zijn vrouw eenige ogenblikken daarna is verlost, alhoewel grotendeels door de werking der natuur. De beklaagde zegt dat ter zijner verdediging, dat hij derwaarts was gegaan om reden zijn vrouw wegens het slechte

weder niet konde komen en dat hij volstrekt niets tot de verlossing had medegegeven, maar alleen het kind had ontvangen".

Op de zitting verschenen nog drie getuigen met een soortgelijk verhaal, waarbij onder andere bleek dat de heelmeester de verloskundige hulp bij de vrouw van de arbeider Rienk Pieters Eckhart te Surhuizum, gratis had verleend, daar Eckhart 'zeer behoeftig' was en deze Van Kammen hiervoor 'alsnog danbaar' was. Stefanus Van Kammen bracht vervolgens naar voren dat al deze kraamvrouwen voor hun bevalling 'sukkelachtig' waren geweest en dat hij het nodig vond er zelf bij te zijn. Hij had in al deze gevallen geen instrumenten gebruikt en langs de natuurlijke weg waren de kinderen geboren. Op grond van artikel 3 van 'de Instructie voor de Heelmeesters ten plattelande en de Wet van 12 maart 1818; volgde de eis van een geldboete van f 50,- plus de kosten. Hierna volgde vrijspraak.

Zeer bemind?

Een jaar eerder stond heelmeester Van Kammen ook al voor zijn rechters voor gelijke overtreding. Maar liefst zes getuigen uit Surhuisterveen waren opgeroepen om in zijn voordeel verklaringen af te leggen. De loftuitingen voor de geneeskundige waren vele, zoals 'door de inwoners zeer bemind', en het 'zich uitermate wel houden bij een verlossing'. In het verslag van de zitting komt aan het slot de volgende zin voor: 'Alle getuigen verklaren eenpariglijk dat genoemde van Kammen zich bij al deze verlossingen altijd heeft gedragen, zoals een regt gearde menschiievende vroedmeester betaamt en verplicht is en dat hij dus bij hen allen zeer bemind wordt'. Stefanus Van Kammen zei nog,

dat hij de vroedkunde al tien jaar had uitgeoefend voordat de commissie was ingesteld en nog nooit hiervoor was ontboden. Alle lof voor de 'regt gearde menschiievende vroedmeester' van de zes vrouwen uit zijn practijk maakte kennelijk geen indruk bij de rechtbank. De opgelegde boete was f 25,-.

"Die Last kunnen wij niet dragen"

Na het verschijnen voor de rechters te Leeuwarden in 1819 en 1820, schreef het echtpaar Van Kammen op 7 januari 1821 een brief op poten naar het dagelijks bestuur van de grietenij in Buitenpost. Ze vonden het niet billijk dat zij geen vergoeding kregen voor de genees- en verloskundige hulp aan armlastigen. De tekst van de brief is als volgt: "Aan de WelEdele Gestrenghe Heeren Grietman en Assessoren van

Achtkarspelen. WelEdele Gestrenghe Heeren. Geven met diepste eerbied te kennen, S.O. van Kammen, Maria Elisabet Dewald, Egte Lieden, gewoon hebbende in deze Grietenie, een tijd van Een en Twintig Jaren,

Uitoevenend Genees, Heel en Verloskunde, en daar wij ons zelven durven beroemen alle Vlijt, niet alleen bij gegoedigden, maar zelfs bij de Laagsten classe onze hulp nimmer hebben onttrokken. Daar nu de Requestranten Hoegenaaemd geen de geringste voordelen uit de Grietenie of Dorpskas genieten, en dat zijlieden van dag tot dag worden geroepen tot hulp hunner Armbarende Vrouwen, zonder geringste beloning. Daar wij kunnen

aantonen over de jaren 1819 en 1820, over de Honderd Daalders te goed hebben, waar het grootste gedeelte door ons word weggerekend. Daar onze Ordonantie tevens is, geen mensch zonder hulp te laten omkomen. Zo geven wij zulks aan Uw Weled. vergadering sterk in overweging of wij Lieden verplicht zijn alle Armen gratis te helpen. Die last kunnen wij niet dragen, dewijl wij geen genoegzame vermogens hebben. Anderdeels zoude het OnCristelijk zijn zulks van ons te vorderen. Dewijl wij ten vollen aan onze Lasten tot Dorpsbelastingen voldoen. Daar in de meeste Grietenien en Plaatzten tractement verleend word aan de Vroedvrouwen, om daar de armoede te verligten en haar alzo in hun Poste dienstvaardig te maken. Zo verzoeken wij instantelijk tot heil Onzer Natuurgenoten, Dat door Uw WedEd. Vergadering moge worden gedisponeerd, dat er een behoorlijke Tractement ons mag worden toegelegd, op dat alle die Zware last niet alleen, maar algemeen mag gedragen worden. Gedaan te Zuiderhuisterveen, den 7 Januari 1821. Getekend: S.O. van Kammen en M.E. Dewald".

Het ziet er niet naar uit dat deze brief resultaat heeft gehad. Op de dorpsrekening van Surhuisterveen over 1821 en 1822 valt geen bedrag te ontdekken, waaruit een betaling aan het echtpaar Van Kammen blijkt. Het totale onderhoud van de armen over 1821 in het dorp kostte f 950,-. Er waren drie armvoogden die dit bedrag moesten verdelen.

Plaatselijke belasting

Dit was de z.g. 'hoofdelijke omslag', die elk jaar aan de dorpsbewoners werd opgelegd. In 1885 was het inwonertal van Surhuisterveen ongeveer 2200, terwijl er slechts 126 belastingplichtigen waren. Hieruit kunne we opmaken dat lang niet elk gezinshoofd werd aangeslagen. De rede hiervan zal zijn dat velen

gewoon te arm waren om nog iets te betalen. De heide van het dorp (nu het dorp Boelenslaan) behoorde destijds ook nog bij het dorpsgebied en hier zullen in hoofdzaak de vele armlastigen hebben gewoond. Volgens het belastingboek hier ging men uit van het 'zuiver belastbaar inkomen'. In de praktijk zien we dat ook rekening werd gehouden met het vermogen en het bezit. Een duidelijk voorbeeld is het vermelde inkomen van de doopsgezinde predikant ds. D. Pekelharing, dat f 4610,- bedroeg en op één na van het hele dorp het hoogste was. Dat was een heel verschil waarmee zijn gereformeerde collega Jen Reinink moest

rondkomen, want die werd aangeslagen naar een jaarlijks inkomen van slechts f 280,-. Kennelijk was Pekelharing een vermogend man en was Reinink duidelijk minder bedeeld met geld en aardse goederen. Het jaarlijkse tractement van de voorganger van Pekelharing, ds. Broos, was f 950,-. Dat van de predikant Pekelharing zal niet veel hoger zijn geweest. Onde de 'landbouwers' op de lijst van de belastingschuldigen, zullen er velen zijn geweest die in feite arbeiders waren, gezien de soms geringe inkomens. Het beroep arbeider staat dan ook niet aangegeven.

Belastingkohier

Onderstaand vindt u de namen van de personen, met vermelding van beroep en zuiver belastbaar inkomen, die over het jaar 1885 in Surhuisterveen werden aangeslagen. Misschien is er nog een voorvader of een ander familielid van u bij.

1. Egbert M. Luimstra, landbouwer	f 1830,-
2. IJje J. de Vries, landbouwer	f 280,-
3. Johannes K. Bosma, landbouwer	f 1430,-
4. Wijtze T. v.d. Wal, bakker	f 1140,-
5. Take P. Ploeg, landbouwer	f 870,-
6. Jan A. Boersma, koopman	f 130,-
7. Simon M. Luimstra, landbouwer	f 900,-
8. Jan Reinink, predikant	f 280,-
9. Rommert Kats, kuiper	f 100,-
10. Jan M. Hoekstra, koopman	f 25,-
11. Jelke J. de Haan, koopman	f 150,-
12. Jacobus J. de Haan, wegwerker	f 220,-
13. Hendrik K. Bosma, landbouwer	f 990,-
14. Bouwe Bos, timmerman	f 50,-
15. Kornelis v.d. Hoek, landbouwer	f 1300,-
16. Alphonse Warmolts, winkelier	f 600,-
17. Evert M. Borger, landbouwer	f 125,-
18. Douwe F. v.d. Mei, voerman	f 100,-
19. Pieter Baard, kleermaker	f 25,-
20. Wijbren Praamstra, tapper	f 100,-
21. Oepke S. Woudstra, touwslager	f 180,-
22. Roelof Kok, koopman	f 400,-
23. Pieter K. Postma, koopman	f 420,-
24. Binne E. Wietzema, zilversmid	f 1140,-
25. Oeds G. Wijma, landbouwer	f 400,-
26. Geert J. Ninck, landbouwer	f 25,-
27. Wobbe L. Bouma, landbouwer	f 60,-
28. Durk H. de Vries, landbouwer	f 20,-
29. Douwe D. de Vries, landbouwer	f 50,-
30. Albert P. Gjaltema, landbouwer	f 50,-
31. Wobbe J. Nijboer, landbouwer	f 50,-
32. Haring G. Land, winkelier	f 150,-
33. Hans F. Nieuwenhuis, landbouwer	f 30,-
34. Uilke H. Bekkema, landbouwer	f 25,-
35. Oeds T. Bos, winkelier	f 30,-
36. wed. Bouwe H. Postma, landb.	f 50,-
37. Minze M. Dijkstra, landbouwer	f 25,-
38. wed. Jan E. v.d. Bij, landbouwer	f 80,-
39. Klaas T. Poppinga, landbouwer	f 450,-
40. Simon B. Hulshoff, landbouwer	f 2750,-
41. wed. Jan Huistra, wagenmaker	f 500,-
42. wed. Jan P. Kingma, herbergier	f 40,-
43. Djoerd J. Schuilenga, kuiper	f 500,-
44. wed. Jan Schuilenga, zonder	f 50,-
45. Hendrikus Sipma, grutter	f 620,-

46. Jan J. Stulp, brievenaarder	f 250,-
47. Binne J. Hulshoff, winkelier	f 125,-
48. Jan B. Hulshoff, herbergier	f 3210,-
49. Jelke E. Fokkinga, bakker	f 200,-
50. Hielkje R. Hulshoff, zonder	f 390,-
51. Douwe B. Fopma, herbergier	f 2220,-
52. wed. Gerrit L. de Haan, winkelier	f 125,-
53. Albert D. v.d. Schors, tapper	f 50,-
54. Hermanus K. Sipma, koopman	f 3400,-
55. Tjerk W. Poppinga, bakker	f 4130,-
56. Pieter J. Smedes, smid	f 225,-
57. Wiebren J. Kuipers, timmerman	f 460,-
58. Aalbert v.d. Zwaag, kleermaker	f 70,-
59. Jan. W. Vaatstra, rijksveldwachter	f 50,-
60. Hendrik J. Kuipers, timmerman	f 860,-

Het tweede deel van de belastingplichtigen volgt in deel 3 van dit artikel.

Vereniging Plaatselijk Belang

De oudste vereniging te Surhuisterveen, waarin alle gezindten vertegenwoordigd waren, is die van Plaatselijk Belang.

Het eerste notulenboek van deze organisatie begint aldus; Surhuisterveen, 10 Febr. 1892: "Heden wordt na gehouden rekening der kekvoogdijadministratie der Herv. Gem. alhier de treurige toestand besproken, waarin de ingezetenen verkeerden door het gemis van een geneeskundige ter plaatse, vooral gevoeld bij de thans heerschende ziekte, de Influenza". Na bespreking werd besloten de ingezetenen van het dorp uit te nodigen voor een bijeenkomst in het café van de wed. D. Fopma. Dit had tot resultaat dat op 2 maart 1892 de vereniging werd opgericht, met als bestuur: C. Kijlstra, H.I.J. Hulshoff, R. Kok, Dj. Schuilenga en T.B. Schurer. Het bestuur ging meteen aan de slag en slaagde er in om nog in hetzelfde jaar een huisarts in het dorp gevestigd te krijgen. De vergaderingen van de vereniging werden achtereenvolgens gehouden in de destijds nog aanwezige herbergen en dat waren er maar liefst elf, te weten gebr. Hulshoff, wed. J. Kingma, wed. Huistra, W. Praamstra, wed. Fopma, A. van der Schors, Jelle Fokkinga, T. Knoop, K. van der Velde, W.T. Wouda en wed. Van der Molen. Verder blijkt uit de notulen hoe de postdienst rond het jaar 1900 ter plaatse was geregeld. Met de hondenkar gingen men 's morgens om half zes op pad naar Buitenpost en om tien uur weer terug in Surhuisterveen. Zonder kar was dat om elf uur. Daarna volgde het rondbrengen van de post. Om twaalf uur ging de kar opnieuw naar het station te Buitenpost. Verschillende andere

plaatselijke organisaties kwamen voort uit de vereniging, zoals de begrafenisvereniging 'Memento mori', een boerenleenbank, en een vereniging voor wijkverpleging. Het was in 1915 dat men probeerde een notariaat in het dorp gevestigd te krijgen. Dit slaagde niet. Men had er zelfs een reis naar Den Haag voor over. De secretaris eindigde zijn verslag hierover in de notulen met de volgende woorden: "Zoo bereikten wij in de nacht van 27 Febr. per rijtuig vanaf het station te Buitenpost onze bestemming. Allen te Surhuisterveen sliepen en droomden van de Notaris, die komen zou...". De relatie met de beide 'politiedienaren' in het dorp te weten W. de Vries en C. Dijkstra waren kennelijk uitstekend. 'Wegens hun optreden in het publiek', werd de heren door

Plaatselijk Belang een stoel aangeboden. In 1936 nam de vereniging het initiatief voor het houden van de tentoonstelling 'Survento', die een daverend succes werd met 30.000 bezoekers. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de heer T. Schuilenga voorzitter van de vereniging. De heer A. Toelker schreef hierover in zijn dorpsstudie: In deze bange jaren is hij door de bezetters op laffe wijze vermoord. Met hem ging een groot vriend van het dorp onze inwoning heen!"

Slot volgt!

Naschrift.

Voor informatie over onze stichting, kunt u ook terecht op het internet.
<http://homehetnet.nl/oudachtkarspelen>

Grafmonument van de heelmester S.O. Van Kammen en zijn echtgenote de vroedvrouw M.E. de Wal, op de begraafplaats bij de N.H. kerk te Surhuisterveen. (Foto: D.R. Wildeboer)

Daar wij in de meeste Soerlenien en Staaten traech wouck verstand
 vere aan de Vredarrouen, en daer door de Armeiden te verligten
 en haer alsoe in hun Post binstraerigen te maken. Soe wouck
 wy instandelyk tot heel onser Natuer genoten. Dat door W^{re} N^{re} B
 Eeden Vergaering mege worden gederponoerd, dat er een bekoer
 lijck Stattemont ons mag worden toegelicht. op dat alle in Zware
 lust niet allen, maar algemeen mag geragen worden. *et cetera*

Gecante Soerhuisterien den 7^{den} Januari 1821
 S.O. van Kammen
 M.E. de Wal

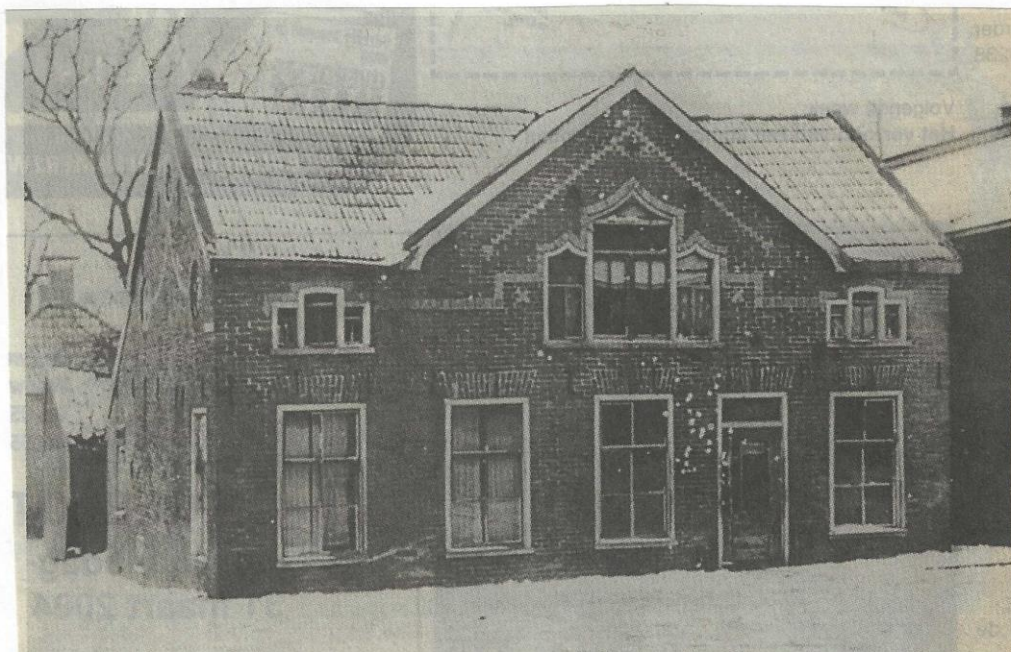
Laatste deel van de brief d.d. 7 januari 1821 van het echtpaar Van Kammen aan Grietman en Assessoren van Achtkarspelen. (Uit gemeentearchief)

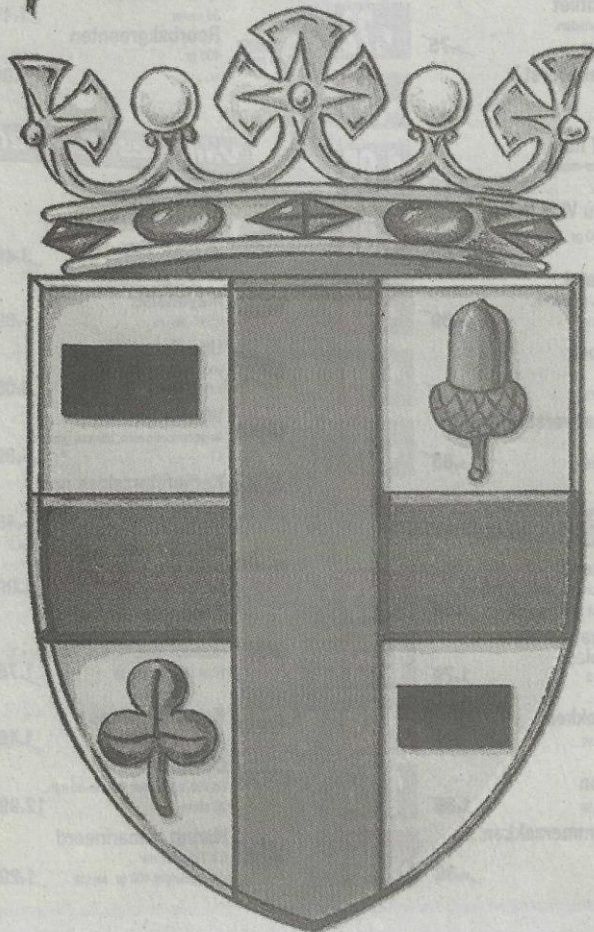
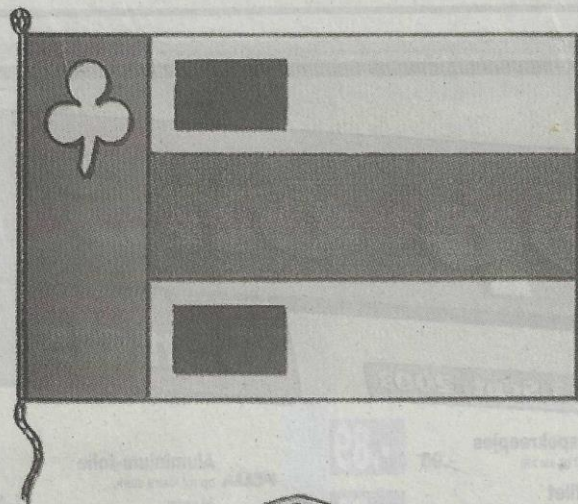
*Woningen aan de Gedeempte Vaart te Surhuisterveen in 1965, nadien afgebroken.
Bewoners waren: L. Bekkema, R. Borger, Fr. Postma en H. van der Velde. (Foto: uit gemeentearchief)*

Het Torenplein te Surhuisterveen plm. 1960. (Foto: uit gemeentearchief)

Woning Gedempte Vaart 78 te Surhuisterveen plm. 1960, later afgebroken. Laatste bewoner: E. van der Tuin, eigenaar: B. Dalstra. (Foto: uit gemeente archief)

Surhuisterveen is een vlekke. Daarom staat er een vlekkekroon op het wapen. Dit dorp heeft zijn ontstaan te danken aan de verving. Dat wordt gesymboliseerd door de turven. De streek waarin Surhuisterveen ligt, ligt in de Friese Wouden. Daarom staat er een eikel in het wapen. De klaver duidt op de weilanden aan de zuidkant van het dorp. De blauwe balk en de rode paal verwijzen naar de vaart en de weg, die elkaar in het dorp kruisen.

Wapen en vlag van Surhuisterveen. (Uit: "Wapens en vlaggen in de gemeente Achtkarspelen")

"Lang heeft dit dorp in een kwaden reuk gestaan..."

Fragmenten uit de geschiedenis van Surhuisterveen (3)

Warreboslaan 22, 24, 26 en 28 te Surhuisterveen ("De Kazerne"). Afgebroken in maart 1968. (Uit: gemeenter-
chief)

Door Dirk R. Wildeboer te Buitenpost, secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen.

Dit is het derde en tevens laatste deel van het artikel over de historie van Surhuisterveen. In deze bijdrage wordt onder meer iets verteld over een geval van tovenarij en spokerij in het dorp. Verder vindt u het tweede deel van de namen van de inwoners, die in 1885 werden aangeslagen om de z.g. hoofdelijke omslag te betalen, een gemeentelijke belasting van destijds.

Tovenarij

Omstreeks 1760 woonde te Surhuisterveen een vermaarde "tsoenster". Dit was Geertje Arents, die getrouwd was met Jacob Pieters. Zij ventte met linten, veters en spelden langs de deuren, maar dit was meer voor de schijn. Haar eigenlijke beroep was "meesteresse", in die zin dat ze tegen betaling zieken genas zonder dat ze hiervoor bevoegd was. Meermalen gebeurde het dat ze om deze reden aan huis werd ontboden, zelfs uren ver in de omtrek. Zo ook bij Inne Jans aan het Urëterper vallaat, die naar Surhuisterveen was gereisd en Geertje direct mee wilde hebben om van advies te dienen bij een ziek kind. De "meesteresse" wilde hem wat kruiden meegeven, omdat ze opzag tegen de verre voetreis van ongeveer drie uur. Inne Jans gaf het echter niet op, zij moest mee al zou het dan wat meer kosten en zo gebeurde het. Bij het zieke kind aangekomen, werd diens water gevraagd, dat in een glas werd gedaan en met aandacht bekeken. De kwaal was al gauw gevonden. Het kind had "podden" in het lijf en met Gods zegen nam zij aan om het voor twee gulden te genezen. Dit accepteerden de ouders en Geertje Arents ging aan het werk. Onder meer werd het water van de zieke in een pot gedaan, op het vuur gezet en met kruiden van Geertje aan het koken gebracht. Nadat de gemengde inhoud van de pot tot pulver was verbrand, kreeg vader Inne opdracht om het in zijn tuin te begraven. Het kind zou betoverd zijn. Vader Inne was zo vrij om te vragen wie dit had gedaan. Een oude buurvrouw werd als de schuldige aangewezen, die dit ontkende en een andere buurvrouw de schuld gaf. Dit veroorzaakte een grote opschudding op de buurt en een aantal vrouwen begonnen elkaar uit te schelden en raakten zelfs slaags. Een zekere Antje Jans liep met een "bloot mes" te zwaaien. De dorpsrechter van Ureterp greep in en bracht de zaak voor het gerecht. Geertje werd er van beschuldigd, dat zij zich "sedert tijden herwaarts heeft opgehouden met quacksalverije te oefenen sonder daer toe bekomen consent van de overigheijt.

Zij zou van plaats tot plaats zijn gereisd, gaf zich voor een "meesteresse" uit, die menschen op een seer bedriegelijke wijze heeft behandelt". Geertje ontkende dat en toonde een briefje van grietman van Haersma dat haar vergunning gaf om scharen en messen te slijpen "en met eenige koopmanschappen om te gaan". Wel gaf zij toe, dat zij op verzoek van "dese en geene swakke en sieke menschen" die te Surhuisterveen bij haar aan huis waren gekomen, wel enige medicamenten en huismiddeltjes had verstrekt "om deselven onder Gods seegen

te cureren". Tijdens het proces bleek, dat er een groot aantal getuigenverklaringen waren, van tevreden patiënten. Duike Oenses van 71 jaar had haar been bezeerd. Zij werd kort en goed geholpen "zonder beuzelachtige woorden over padden en slangen en ze zou Geertje weer raadplegen als het nodig was. Gooijtsen Tijes en Baukjen Jacobs verklaarden dat Baukje in de winter van 1776 "in de kraam bevallen was van een jonge soon". Later waren beide borsten "aan 't swellen geraakt". Zij werd "op een sedige manier genezen" zonder over tovenarij of pad te spreken. Al deze goede woorden voor Geertje Arents hielpen niet. Het Hof van Friesland veroordeelde haar tot een jaar verbanning buiten de landpalen van de provincie, omdat zij als "meesteresse" had geageerd en oorzaak was geweest van de onlusten en burenruzies aan het Ureterper vallaat.

Spokerij

In het jaar 1805 kwam te Surhuisterveen een geval voor van spokerij. Er speelde zich het volgende af. Op de boerderij van Hans Jans (Nieuwenhuis) en Tetje Barelts woonde als dienstbode Sjoukje Errits. Al sedert enige weken werden de deuren steeds opengesmeten en zelfs de glazen ingegooid. Dit gebeurde meestal vroeg in de morgen. Vele malen was het dienstmeisje al jammerend uit de stal in huis komen vluchten onder de uitroep: "O Heere, o Heere, het is er al weer", namelijk het witte schijnsel, dat er spookte. De boer en zijn vrouw werden er radeloos van. Er volgden nog meer wandaden van het spook, die maakten dat Sjoukje ten slotte werd vrijgesteld van het melken.

Maar de spokerij hield aan en het was tenslotte op de boerderij onleefbaar geworden. De dorpsrechter Albert Hendriks (Postmus) werd er bij geroepen om raad te verschaffen. Deze belegde een bijeenkomst met mannen uit de buurt. Hier werd besloten om een aantal goede mannen aan te wijzen tot onderzoek van deze geheimzinnige zaak. Er zou een klopjacht worden gehouden om de griezels te pakken. Deelnemers waren: de dorpsrechter, de koopman Egbert Lykeles (de Haan), de arbeider Jelder Popkes (Wagenaar), de kuiper Jacob Harmens (Kuiper) en de potschip-

per Willem Gaukes (Witteveen). Deze heren hielden in de nacht van 26 november de wacht in de voorkamer van de boerderij, waar de boerin het nodige voor de wachters had klaar gezet. Tot 5 uur in de morgen bleef alles rustig, maar toen gebeurde het. Eerst werden de schuurdeuren

en daarna de deuren van het achterhuis met geweld geopend en hoorde men Sjoukje vreselijk kermen van "O Heere, o Heere, it is al wer sa". Doch nu vloog ze de dorpsrechter in de armen, die uit zijn schuilhoek tevoorschijn was gekomen en met luide stem riep: "do bist it spoeke en oars gijn ien". Enige maanden later stond Sjoukje voor haar rechters, want ze werd aangeklaagd. Ze verklaarde: "och ik had het zo benauwd. Daar is eens een schijnsel bij mij in het achterhuis gekomen, geheel in 't wit gekleed en dat zeide, ik moet hier steeds toegang hebben tot dit huis en gij moet zorgen dat er altijd deuren voor mij open staan, want doet gij dit niet, zeide het schijnsel, dan zal ik je daarvoor straffen en medenemen, zoodat je nooit meer terugkomt". Sjoukje werd echter niet gestraft wegens bedriegerij. Blijkbaar achtte de rechterlijke macht haar verhaal niet onaannemelijk. Tenslotte is het geloof aan spoken en "tsoenster" ver in de 20ste eeuw blijven bestaan.

Klein nieuws

Uiteraard maakten de kranten melding van nieuws uit Surhuisterveen, zoals de "Leeuwarder Courant", "De Hepkema" en de "Drachtster Courant". Hierna volgen een aantal nieuwsberichten van ruim 100 jaar geleden.

7 februari 1885: "In dezen winter

hebben de minder door het lot gezegenden gelukkig niet veel geleden. Zelfs te Surhuisterveen en omgeving, één der minst bevoorrechte streken, werd nogal een aardige stuiver met matten weven en mandenmaken verdiend".

12 maart 1887: "Onderwijl te Surhuisterveen Bocke de Boer en Tjeerd de Wit een kar vol bezemrijns van het voertuig naar den weg droegen, kaapte P., die met zijn kruiwagen juist daar langs kwam, een bos er af, doch werd daar later thuis over aangesproken door den veldwachter Huisman. Tegen P., die niet terrechtzitting verschenen is, werd 14 dagen gevangenisstraf geëist".

18 januari 1888: "De zoogenaamde "Kolk" te Surhuisterveen beleeft tegenwoordig allerlei schenderij langs den openbaren weg. Grootte troepen opgeschoten vlegels verstoren 's avonds de rust der inwoners en jagen groot en klein schrik aan. Bij één der ingezetenen werd de huisdeur vernield en toen de bewoner buiten kwam, kreeg hij een duchtig pak slaag. De politie is onmachtig tegen die benden".

27 augustus 1903: "Surhuisterveensterheide. Een schoolfest is in deze streek, waar zoo weinig te genieten valt, een feest van belang. 't Is voor de ouders een wedstrijd om hunne kinderen het netst uit te dossen. En waarlijk, ze hadden er nu eere van, de moeders. De kinderen waren zoo netjes, dat ze voor dorpsjeugd niet behoefden onder te doen. Zo kwamen ze hedenmorgen in de school bijeen om daarna plaats te nemen op fraai versierde wagens en een tocht naar Veenklooster te doen. Of ze ook genoten bij alles wat ze zagen. Onderweg werd een 4-tal malen rust gehouden en melk of cacao met broodjes, koek enz. genoten. Bij de terugkomst, natuurlijk in de school, de traditionele chocolademelk, broodjes, koek enz. Ten slotte voor elk kind nog een aardig cadeautje mee naar huis".

11 september 1903: "D. Spoelstra te Surhuisterveensterheide ging vrijdagmorgen 3 uur van huis om met de Rottevalsterboot naar Leeuwarden te varen. Zijn vrouw bleef nog een poos te bed. "De baas weg, de vrouw in slaap", dachten de dieven en ontstalen hem een hoop boontjes buiten in het stroo zittend".

Belastingkohier

Onderstaand vindt u het tweede deel van de namen van de personen, met vermelding van beroep en zuiver inkomen, die over het jaar 1885 werden aangeslagen voor betaling van de z.g. hoofdelijke omslag.

61. B. J. Schurer, gepen. onderwijzer

f 370,-	
62. wed. J.S. Luimstra, zonder beroep	
f 1130,-	
63. Johannes H. Nobach, koopman	f 25,-
64. Frederikus Westerling, onderwijzer	f 430,-
65. Bernardus Fopma, landbouwer	f 400,-
66. Teije J. van der Meulen, timmerman	f 300,-
67. Durk W. Wouda, koopman	f 150,-
68. W.J. van Kammen, blauwverver	f 25,-
69. Hedzer Rijpstra, onderwijzer	f 450,-
70. Oebele K. Sipma, zonder	f 25,-
71. Jelle W. Veltman, schoenmaker	f 200,-
72. wed. Evert Vermeer, verver	f 50,-
73. Harm van Seijen, kuiper	f 150,-
74. Karst Zijlstra, bakker	f 430,-
75. Theunis B. Schurer, zilversmid	f 50,-
76. Dirk Pekelharing, predikant	f 4610,-
77. Hendrik IJ. Hulshoff, landbouwer	f 230,-
78. Klaas A. Veenstra, landbouwer	f 690,-
79. Jan. F. Wouda, koopman	f 1240,-
80. Wijbren F. Wouda, koopman	f 1160,-
81. Jozef D. v. Kammen, blauwverver	f 400,-
82. Willem Koorda, landbouwer	f 50,-
83. Kei. W. Gall, koopman	f 400,-
84. Siemen R. Luimstra, bakker	f 220,-
85. Feike W. Wouda, koopman	f 300,-
86. wed. Thomas P. Knoop, smid	f 300,-
87. Koop O. van der Velde, winkelier	f 120,-
88. Wieger O. van der Velde, zonder	f 50,-
89. Wijbren T. Wouda, tapper	f 50,-
90. Auke S. Ploeg, landbouwer	f 25,-
91. Albert W. van Doezum, landbouwer	f 125,-
92. Elze E. Postma, landbouwer	f 100,-
93. Lambertus Warmolts, landbouwer	f 2075,-
94. wed. Goitzen Luimstra, zonder	f 2100,-
95. wed. Hielke O. Bakker, landb.	f 1010,-
96. Arjen J. Kuipers, landbouwer	f 50,-
97. wed. Teunis K. Dam, bakker	f 460,-
98. wed. Take W. Wouda, winkelier	f 210,-
99. Dirk de Wit, landbouwer	f 25,-
100. Binne Hulshoff, JR, zn, landb.	f 500,-
101. Eit. J. Broersma, wagenmaker	f 80,-
102. Antoni S. de Vries, landbouwer	f 5450,-

103. Miente L. v.d. Molen, schoenmaker	f 50,-
104. Jille G. van Dekken, zonder	f 50,-
105. Johannes J. Dalstra, timmerman	f 25,-
106. Klaas van der Laan, bakker	f 170,-
107. Kei H. Postma, koopman	f 100,-
108. Douwe W. Wijnalda, landbouwer	f 420,-
109. Reinder S. Luimstra, landbouwer	f 1650,-
110. Siebe Rijpstra, onderwijzer	f 450,-
111. Pieter S. Ploeg, landbouwer	f 1370,-
112. Lieuwe van Bruggen, landbouwer	f 520,-
113. Harm K. Postma, koopman	f 1100,-
114. Liekele J. Pama, landbouwer	f 50,-
115. Roelof ten Have, landbouwer	f 50,-
116. Wijtze J. van der Leij, landb.	f 4040,-
117. Jacob Havinga, landbouwer	f 1380,-
118. Albert Postmus, landbouwer	f 380,-
119. Sjoerd A. Poelstra, landbouwer	f 640,-
120. Willem S. Zuidema, landbouwer	f 1090,-
121. Hans B. Nieuwenhuis, landbouwer	f 900,-
122. Sierk B. Bijma, landbouwer	f 170,-
123. Hendrik H. Nieuwenhuis, landb.	f 60,-
124. Douwe P. van Dekken, landb.	f 400,-
125. Hielke R. Klaver, landbouwer	f 50,-
126. Barel A. van der Wijk, landb.	f 200,-
127. Albert R. Mijnheer, winkelier	f 50,-
128. Hielke Tillema, landbouwer	f 40,-
129. Hendrik Cremer, zonder	f 150,-
130. Klaas B. Veenstra, bakker	f 530,-
131. Willem T. Bos, winkelier	f 100,-
132. wed. Andries G. v.d. Wijk, zonder	f 110,-
133. Jan van Zuilen, onderwijzer	f 400,-
134. Thomas Fockens, onderwijzer	f 170,-
135. Johannes A. v.d. Wijk, landbouwer	f 100,-
136. Jacobus Dalstra, timmerman	f 100,-
137. Alle B. Bijma, landbouwer	f 100,-
138. Minze J. Slotegraaf, landbouwer	f 25,-
139. Jaring J. Veenstra, landbouwer	f 25,-
140. Ype J. Oedzes, koopman	f 40,-
141. Willem G. Witteveen, landbouwer	f 70,-
142. Pieter G. Witteveen, landbouwer	f 100,-
143. Harm W. Zwolstra, landbouwer	f 50,-
144. Frans E. Postma, schipper	f 140,-

Zeker de laatste twintig genoemde personen woonden op de heide van Surhuisterveen, het tegenwoordige dorp Boelenslaan.

Bronnen/literatuur:

- gemeentearchief Achtkarspelen en Tresoar te Leeuwarden.
- "De Historie gaat door eigen dorp", deel IV (A. Algra)
- "Historische wandelingen door Friesland" (J. Hepkema)
- "Surhuisterveen, een dorpsstudie" (A. Tjoelker)
- "Feanster flucht" (S.J. van der Molen)

Dit was een publicatie namens de Stichting Oud-Achtkarspelen.

Warreboslaan 14 te Surhuisterveen, afgebroken in 1965. (Uit: gemeentearchief)

Liquet.
 Werd gepermitteert Jacob Pytters Scheerslijper en
 Geertje Arents ^(Woonagtig op Surhuisterveen) in deze Grietenij Agt- carspelen
 om te gaen om Scheren en messen te Slijpen, en met
 enige koopmanschappen om te gaen sonder zig te
 verstouten aen enige huizen te gaen bedelen.
 dit alles tot wederleggens toe. In kennisse van
 mij Grietman den 29 August 1765.
 Over dese ^{wordt} permitteert om sonallen
 geslandt Scheerslijper te mogen
 slijpen dog en aller sig te waagten
 voor bedelen actum den 12/4 ten 1765
 J. Haersma

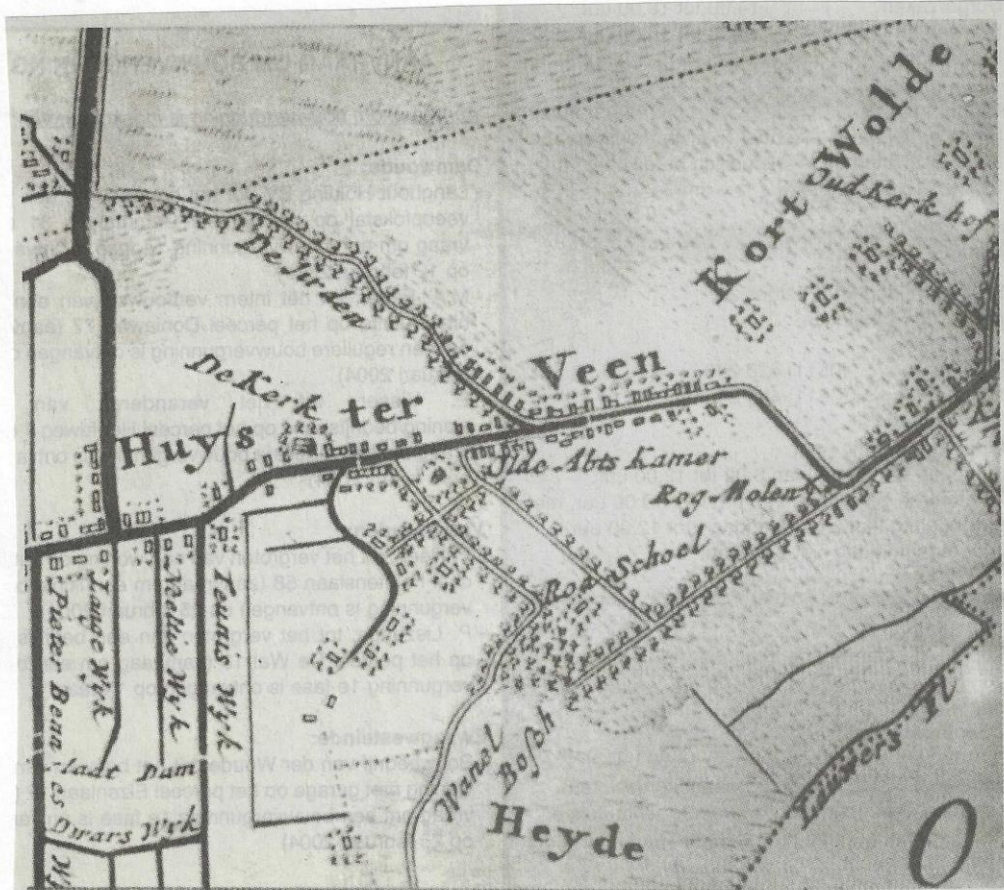
Tekst (gedeeltelijk): "Werd gepermitteerd Jacob Pytters, Scheerslijper en Geertje Arents, woonagtig op Surhuisterveen in deze Grietenij Agt- carspelen, om te gaen om Scheren en messen te Slijpen en met enige koopmanschappen om te gaen, sonder zig te verstouten aen enige huizen te gaen bedelen, dit alles tot wederleggens toe. In kennisse van mij Grietman den 29 Augst. 1765. get. Haersma", (dit document toonde Geertje Arents aan haar rechters).

Krotwoning Kolkstraat 7 te Surhuisterveen plm. 1960. Laatste bewoner: Stulp, eigenaar: W. van der Velde, onbewoonbaar verklaard. (Uit: gemeentearchief)

Krotwoning De Dellen 53 te Surhuisterveen plm. 1960 (onbewoonbaar verklaard). Laatste bewoner: W. Hofstra, eigenaar: E. Borger. (Uit: gemeentearchief)

Onderdeel van de Schotanuskaart uit 1718 van een deel van Surhuisterveen met links o.a. een aantal veenwijken.